

Jürgen Kocka, *Historia social y conciencia histórica*. Selección y presentación de Jesús Millán. Madrid, Marcial Pons Historia, 2002, 273 pàgs.

Jürgen Kocka és sens dubte un dels historiadors de més projecció dins la història social alemanya, no tan sols per raó de les seues investigacions sobre les burgesies europees i la formació de la classe obrera a Alemanya, sinó també per les seues aportacions a la reflexió històrica i metodològica. Malgrat això, però, la seua difusió en la historiografia espanyola ha estat limitada. Només se n'han traduït al castellà el seu treball més conceptual, *Historia Social*, i una selecció de l'obra col·lectiva, de tres volums en l'edició alemanya, que, sota la direcció de Kocka, recull els resultats d'un macroprojecte d'investigació sobre la història de les burgesies europees.¹

Per aquesta raó encara és més d'agrair la publicació del present llibre, que en onze capítols ens dona una mostra de les línies de treball més importants d'aquest influent historiador al llarg dels darrers quinze anys. Agrupats en quatre apartats, els articles ofereixen reflexions sobre la teoria i el mètode de la *ciència social històrica* («Historische Sozialwissenschaft»), sobre la història de les classes socials a Europa, sobre els problemes de la historiografia alemanya després de la reunificació i sobre els nous conceptes per a l'anàlisi històrica de les societats europees.

Són dues les preocupacions que constitueixen el fil conductor d'aquests articles. D'una banda, es tracta de la relació de la història social amb les noves tendències historiogràfiques —com ara la història del gènere, la història de la vida quotidiana i la història cultural— i, d'altra banda, de la responsabilitat de l'historiador i del paper de la historiografia al món contemporani, sotmès a profundes transformacions des de la darrera dècada. En el camp de la teoria i del mètode, abordat a la primera part, cal destacar el profund compromís de Kocka amb una historiografia basada en la reflexió teòrica, duta a terme amb l'ajut d'esquemes analítics i recolzada en mètodes elaborats i explícits, entre ells la comparació, els avantatges de la qual s'expliquen amb gran solvència al primer capítol. Enfront de les crítiques de les tendències historiogràfiques recents, sobretot per part de la història de la vida quotidiana, que insistia a posar en el centre de la feina historiogràfica la reconstrucció narrativa de les experiències viscudes pels agents històrics, tot deixant a un lloc secundari l'anàlisi de les estructures i els processos de desenvolupament de les societats modernes, Kocka ha mantingut sempre que aquests procediments no poden reemplaçar l'anàlisi de les estructures socials i de la seua transformació. Els capítols sobre «*Historia Social, entre la historia de las estructuras y la historia de las experiencias*» i «*Retorno a la narración?*», escrits en la dècada dels vuitanta, enmig del debat entre la història social i la història de la vida quotidiana, proven, no sols els continguts de la discussió, sinó també la duresa de l'enfrontament entre les diverses postures, allò que va portar Kocka a subratllar el seu rebuig categòric dels postulats dels historiadors de la vida quotidiana.

Amb tot, en articles posteriors (per exemple, al capítol dedicat a les noves perspectives de la història obrera), Kocka reconeix el repte d'integrar en la història social alguns dels elements de les tendències més recents. Així doncs, es mostra disposat a una obertura de la història social envers la història del gènere i a un encontre entre la història social «clàssica» i la nova història cultural. Aquest canvi d'opinió deu molt als resultats de diverses

1. J. KOCKA, *Historia social. Concepto-desarrollo-problemas*, Barcelona i Caracas, Alfa, 1989. J. M. FRADERA i J. MILLÁN (eds.), *Las burguesías europeas del siglo XIX. Sociedad civil, política y cultura*. Madrid i València, Biblioteca Nueva i Universitat de València, 2000.

recerques recents, que han demostrat la rellevància que posseïxen els imaginaris socials, les identitats polítiques i les interpretacions que els agents polítics fan de la realitat de cara a les seues actuacions. Integrar aquests enfocaments en la ciència social històrica és, des d'aquest punt de mira, sols una conseqüència necessària dels resultats de la recerca recent i, alhora, el repte per al desenvolupament futur de la història social: *«La historia social es, en cualquier caso, historia de las estructuras y de las experiencias al mismo tiempo. Sólo a través de la conexión entre ambas se realiza plenamente»* (pàg. 86). D'aquesta manera es perfila una ciència social històrica que conserva la seua fidelitat a les arrels, desenvolupades els anys seixanta i setanta, però que alhora és prou flexible per a integrar les innovacions de la historiografia de finals del segle xx. Els excel·lents resultats d'aquestes consideracions es poden apreciar al segon apartat del llibre, que reuneix articles sobre aspectes de les classes socials i la seua història, sobretot de les burgesies europees, fruit de les recerques de Kocka en aquest camp.

Després del trencament que van suposar els canvis dels anys 1989-1990 per al món polític i intel·lectual alemany, alguns dels enfocaments clàssics de la història social han estat sotmesos a una profunda revisió, com s'argumenta a la tercera part del volum. No sols s'ha insistit en la necessitat de situar la història política al primer pla, proposta que Kocka s'estima més que no pas l'opció d'introduir-hi enfocaments de la nova història cultural. En el camp de la història obrera, Kocka respon al repte de renovar la disciplina, centrada fins ara en els processos socials i econòmics de la formació de classe i amb un punt de mira enfocat sobretot al segle xix, amb la proposta d'encarar l'estudi de les polítiques de la classe obrera al llarg del segle xx. I, sobretot, destaca la importància de la relació entre les dues ales més importants del moviment obrer: la socialista i la comunista. Als articles arreplegats al quart apartat del llibre, Kocka engloba aquestes propostes en un nou concepte interpretatiu, capaç d'avançar un nou marc d'anàlisi per a la història de les societats europees, al llarg del segle xx: la construcció d'una societat civil. A diferència d'un dels conceptes interpretatius més utilitzats per la història social alemanya, el de la via especial d'aquella societat cap a la modernitat (*Sonderweg*) —adreçat principalment a l'estudi del nacionalsocialisme i, per tant, centrat en la història d'Alemanya des de 1870-1871 fins al Tercer Reich—, aquest nou esquema interpretatiu abraçaria també el desenvolupament de les societats europees fins a la dècada de 1990, quan la caiguda del mur de Berlín va marcar la fi de l'ordre polític de la societat de postguerra. D'aquesta manera, doncs, Kocka pretén també desenvolupar un marc d'anàlisi que incloga els processos de transformació de tota una societat i avançar així des de la història social cap a una història de la societat. S'ofereix d'aquesta manera no només un impuls integrador per a la història social clàssica, sinó que també es construeix un marc nou per a la història d'Alemanya i Europa al segle xx.

L'èmfasi en l'evolució de la societat civil a Europa, però, també té a veure amb motius que no es troben al centre de la investigació dels historiadors, però que hi estan lligats. Ens referim al problema de la responsabilitat de l'historiador davant la societat, responsabilitat que ha constituït una motivació fonamental de la història social alemanya. N'és una característica el profund compromís de fundar un Estat i una societat democràtics, tasca que l'autor enceta amb la seua disposició a practicar una ciència il·lustrada, preocupada per les implicacions polítiques de la seua recerca, oberta al debat i a participar en les discussions sociopolítiques actuals i en les controvèrsies sobre aspectes del passat alemany, d'una manera argumentada, distesa i moguda per un esperit il·lustrat. De la mateixa manera que la tesi de la via especial se centrava a buscar una explicació per a les causes de la «catàstrofe alemanya», l'ús del concepte de l'evolució de la societat civil es proposa aclarir qüestions clau de la història de totes dues Alemanyas de la

postguerra i aportar així elements al debat públic sobre la trajectòria mateixa de la societat alemanya d'aquest període.

El compromís dels historiadors socials amb l'Estat i la societat democràtica a Alemanya és subratllat per l'editor de l'obra, Jesús Millan, en una introducció excel·lent, que ofereix una visió de les arrels de la història social dins el panorama acadèmic i sociopolític de l'Estat alemany des del darrer terç del segle XIX, començant per l'historicisme, passant per l'escola de la «història nacional» dels anys 1930 i centrant-se, a la fi, en la refundació de la història social, a partir de la dècada de 1950. La introducció serveix molt bé com a orientació sobre el rerefons històric en el qual els historiadors socials van formar a Alemanya les seues preocupacions intel·lectuals i els seus instruments analítics i metodològics. En són elements clau la dedicació al debat obert i argumentat, així com l'afany per fornir eines per al coneixement, per a la reflexió sobre el moment actual i per al suport al desenvolupament d'una societat moderna, democràtica i plural. En aquest sentit, la història social germànica no sols ha hagut de ser flexible al davant dels nous corrents historiogràfics, també ha hagut de reflexionar sobre el passat nacionalsocialista d'alguns dels seus propis pares fundadors. Aquest debat, sorgit a finals de la dècada dels noranta del segle XX, ha posat a prova la capacitat de reflexió crítica dels historiadors socials alemanys, obligats a retre comptes sobre les arrels d'aquesta disciplina.

Tot plegat, l'edició d'aquest llibre, a càrrec del professor Jesús Millan, no sols destaca pel seu contingut interessant i l'ampli ventall temàtic dels articles que s'hi arrepleguen, sinó també per l'acurada elaboració i per una, en termes generals, reeixida traducció d'Elisa Chuliá.² D'aquesta manera, l'obra ofereix tots els elements necessaris per tal d'obtenir una visió equilibrada i diferenciada dels fonaments d'una de les tendències més importants i interessants de la ciència històrica alemanya, a través d'un dels seus representants més destacats.

HENRIKE FESEFELDT

2. Tanmateix, com a traducció més escaient del terme *Historische Sozialwissenschaft*, en comptes de «sociologia històrica», proposem «ciència social històrica» (p. 72). Igualment creiem que una traducció més adequada del mot *Volksgeschichte* seria la d'«història nacional» i no la d'«història popular» (p. 70).